

Antoni MARTÍ MONTERDE

Un somni europeu. Història intel·lectual de la Literatura Comparada

València: Publicacions de la Universitat de València, 2011,
439 p.

De les disciplines que estudien la literatura, probablement la Literatura Comparada és la que més s'ha esforçat a bastir-se una història que la legitimés i que li proporcionés una identitat davant de les crisis que ha patit, causades, d'una banda, pel fet de no haver disposat d'un mètode propi (amb la comparació no n'hi ha prou) i, de l'altra, pel de tenir uns objectius inicials (superar les fronteres nacionals) que avui han esdevingut anacrònics en gran part per efecte de la globalització. Convé, doncs, refer-ne la història quan hi ha qui la declara morta (Bassnett, Spivak) o qui la dissol en una incipient *world literature* (Casanova, Damrosch, Moretti), que recull, com la mateixa Literatura Comparada, el llegat de la *Weltliteratur* que Goethe va formular.

El que proposa Antoni Martí a *Un somni europeu*, tal com el subtítol fa explícit, és una *història intel·lectual de la Literatura Comparada*, o una història política, potser ideològica (encara que el terme avui sembla ranci) o, fins i tot, institucional; i en segon lloc, una revisió profunda i rigorosa de la narració que un seguit de manuals de la disciplina han convertit en la «història canònica» (n'hi ha prou de comparar Weisstein amb Guillén).

L'examen de Goethe és simptomàtic de les aportacions d'*Un somni europeu*. Martí ha revisat totes les citacions (sovint breus i expressades en ocasions molt diverses) en què Goethe es refereix a la *Weltliteratur* (una formidable intuïció que constituïa la reivindicació d'una tradició literària europea comuna davant de la disgregació que les històries de les literatures nacionals implicaven) i les ha explicat minuciosament segons el context biogràfic, literari i històric. Exhaustiu sempre que en té l'ocasió, fa un detallat examen de la funció de Mme de Staël com a mitjancera entre els escriptors alemanys i els francesos, i ressegueix meticulosament tot el que Goethe va treure de la consulta de *Le Globe*, una de les grans revistes romàntiques franceses. Precisament en aquesta revista, i després a la *Revue des Deux Mondes*, hi col·laboren uns quants autors (Villemain, Ampère, Chasles, Quinet i Sainte-Beuve) que Martí estudia com a predecessors del comparatisme (p. 248-293), sempre fent servir la idea de *Weltliteratur* com a pedra de toc o ideal regulador, utopia o horitzó, i seguint-ne les traces al llarg del segle XIX.

Aquest procediment justifica que a Goethe i al seu concepte els dediqui gairebé mig volum (p. 41-238), incloent-hi les pàgines en què estudia Mme de Staël (p. 62-94) i la reconstrucció del que va aprofitar de les lectures de *Le Globe* (p. 113-180),

a més d'una extensa consideració de la idea de nació en la *Weltliteratur* (p. 181-212), així com passatges ben argumentats sobre la relació entre Goethe i Carlyle (p. 102-106) o sobre la polèmica entre Herder i Kant, pel que fa a les idees de nació i nacionalisme, d'humanitat i d'universalisme (p. 202-207 i 215-228). Si al primer capítol de la primera part Martí ha estudiat com la *Weltliteratur* obre «la possibilitat d'un estudi universal de la literatura, o de la literatura europea, en relació amb les històries literàries nacionals», al segon capítol s'ocupa de «la plena institucionalització acadèmica de la Literatura Comparada» (p. 238). Un rigorós examen del context intel·lectual (sociocultural, ideològic, polític) del comparatisme incipient (p. 238-248), precedeix l'anàlisi dels crítics i historiadors francesos ja esmentats; de la secció següent (p. 293-306), destaquen l'anàlisi de la identificació de la nova disciplina amb la història literària positivista (p. 300-305) i els comentaris desmitificadors de la pretesa dimensió comparatista de De Sanctis, Milà i Fontanals i Menéndez Pelayo (p. 295-299).

Quan a la segona part, dedicada a la «invenció de la Literatura Comparada», examina el panorama internacional, queda palesa la dificultat de prestar atenció adequada a autors tan diversos com l'hongarès Meltzl (p. 309-323), l'alemany Koch (p. 323-326) o el suís Betz (p. 329-336), ben estudiats el primer i l'últim i tractat sumàriament el segon, que, a més, comparteix l'espai amb el danès Brandes. On clarament excel·leix Martí és en l'estudi de J. Texte, el primer catedràtic de Literatura Comparada, amb una anàlisi erudita de la vida i l'obra, totes dues breus, d'aquest estudiós i de les complicades relacions amb F. Brunetière (p. 336-412). El capítol final pren el congrés d'Història Comparada de París de 1900 com a clau de volta del procés que encetava Goethe i tancaven tant Brunetière com Baldesperger, desaparegut prematurament Texte, i que orientava la Literatura Comparada cap a l'estudi positivista de «les fonts i les influències, els manlleus, les imitacions, els epígons» tot proclamant un abast internacional que només dissimulava el reforçament de les fronteres de les literatures nacionals (p. 432, vegeu p. 27).

Quan es tanca *Un somni europeu*, queda palès que Martí ha fet una història intel·lectual de la Literatura Comparada entesa com «una manera de repensar permanentment què significava *Weltliteratur* quan Goethe va posar en circulació el neologisme, i quin sentit ha anat prenent en cada instant, fins arribar a una interrogació sobre el present europeu» (p. 438-439). És innegable que *Un somni europeu* exigeix una lectura atenta, pacient, però que es compensa amb un deversall d'idees, d'intuïcions, d'informació. Sense equivalent en cap llengua occidental, obra arriscada i ambiciosa d'una sola persona quan potser hauria calgut un equip, cal confiar que esdevindrà un treball de referència dins del comparatisme internacional. Mentrestant, cal saludar *Un somni europeu* com una aportació excepcional al món intel·lectual català.

Enric Sullà

Universitat Autònoma de Barcelona